

KS. WŁADYSŁAW NOWAK
Olsztyn, UWM

CHRZEST W DUCHOWOŚCI PROTESTANCKIEJ

Chrzest jednoczy ochrzczonego z Chrystusem, chrześcijan między sobą. Wprowadza do Kościoła i stanowi początek życia w Chrystusie, którego celem jest „uwielbianie chwały” (Ef 1,14)¹. Kościoły protestanckie wyznają, że Jezus Chrystus ustanowił chrzest i polecił go udzielać (Mt 28,19; Mk 16,16). Chrzest jest wyjściem z niewoli (1 Kor 10,1-2), wciela w Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego, wprowadza w Nowe Przymierze, jest znakiem nowego życia w Chrystusie, obmyciem z grzechu (1 Kor 6,11), oświeceniem przez Chrystusa (Ga 3,21), odnowieniem przez Ducha (Tt 3,5), zwróconą do Boga prośbą o dobre sumienie (1 P 3,21) i wyzwoleniem, które prowadzi do jedności w Jezusie Chrystusie².

W protestanckich wspólnotach eklezjalnych poglądy na istotę chrztu są podzielone, jednak zazwyczaj przyjmowane jest symboliczne znaczenie obrzędu. Często praktyką jest chrzest sprawowany przez zanurzenie w wodzie. W większości tradycyjnych Kościołów (ewangelickich) praktykowany jest chrzest dzieci, podczas gdy Kościoły ewangelikalne (m.in. adwentyści, baptyści, zielonoświątkowcy, wolni chrześcijanie, niektórzy kalwiniści oraz inne wyznania (np. Bracia Polscy, świadkowie Jehowy) chrzczą przez całkowite zanurzenie w wodzie jedynie wiernych w wieku świadomym, którzy dokonali w pełni deklaracji przyjęcia wiary. Swą wiarę w zanurzenie, jako właściwy sposób chrztu, opierają na 6 rozdziale Listu do Rzymian Apostoła Pawła, który mówi o chrzcie zanurzającym, zaś kwestię wieku — na 28 rozdziale Ewangelii Mateusza, gdzie Jezus Chrystus kazał najpierw nauczać, a potem chrzczyć.

W protestanckich księgach wyznaniowych, a szczególnie w *Książeczce o chrzcie* i katechizmach Lutra, chrzest ukazywany jest jako ten sakrament, który przyrzeka i daje „zwycięstwo nad diabłem i śmiercią, odpuszczenie grzechów, łaskę Bożą, całego Chrystusa i Ducha Świętego z Jego darami”³. Chrzest jest tym klejnotem ciała i duszy — uczy *Duży Katechizm*, przezeń bowiem „otrzymujemy to, czego poza tym nie może osiągnąć żadne życie ani żaden uczynek: świętość i zbawienie”⁴.

¹ *Sakrament chrztu znakiem jedności. Deklaracja Kościołów w Polsce na progu Trzeciego Tysiąclecia*, nr 2.

² *Tamże*, nr 1.

³ *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterskiego*, Bielsko Biala 1999 (dalej: KWKL), s. 118.

⁴ *Tamże*, s. 118.

Wiara, jej treść określa egzystencję człowieka jako chrześcijanina. Wiara chrześcijańska jest owocem spotkania człowieka z Bogiem przez Jego słowo i przez to słowo jest kształtowana. Wiara decyduje o duchowości formacji, jak to Luter stwierdza: „Mając słowo Boże, dusza niczego więcej nie potrzebuje, w nim ma swoje ukojenie, pokarm, radość, pokój, świętość, sztukę, sprawiedliwość, prawdę, mądrość, wolność, bogactwo wszelkiego dobra”⁵.

Duchowość oznacza zarówno praktykę życia duchowego, jak i teorię o życiu duchowym. W sensie ogólnym duchowość to osobiste życie duchowe wierzącego, który wchodzi w osobową relację z Bogiem. Jest synonimem pobożności, a na gruncie chrześcijańskim może być utożsamiana ze świętością w zależności od warunków, w jakich żyją ci, którzy ją realizują⁶. Na chrzcie świętym człowiek zostaje uzdolniony do dysponowania mocą samego Boga w codziennych wyborach życiowych.

Duchowość wiernych Kościołów protestanckich opiera się na Biblii jako fundamencie wiary i życia duchowego ich wiernych⁷. Duchowość jest swego rodzaju aktywnością chrześcijanina wobec Boga, drugiego człowieka i świata. Życie duchowe wiernych wytycza imperatyw reformacyjny, który głosi: tylko łaska, tylko wiara, tylko Chrystus. Między Bogiem a ludźmi nie ma innego pośrednika zbawienia, jak tylko Jezus Chrystus. Prowadzi to w konsekwencji do odrzucenia kultu świętych i Maryi, Matki Pana, którzy mogą być jedynie uznani za świadków wiary, ale nie są w stanie odmienić przyszłych losów jednostki poprzez swoje wstawiennictwo.

Pismo Święte jest źródłem łaski. Zawiera wiedzę o Bogu i Jego dziełach, modlitwy dla ożywienia pobożności i życia duchowego, teologię komunii z Bogiem, liturgię, nauczanie Kościoła.

Protestanci uznają, że do właściwego rozumienia Pisma Świętego konieczna jest łaska Boża, a szerzenie prawd biblijnych uważa za główne zadanie Kościoła. Bardziej niż katolicyzm podkreśla skutki grzechu pierworodnego, twierdząc, że nie tylko osłabia, ale także niszczy naturę ludzką i wolną wolę; chodzi o to, że człowiek nie jest w stanie sam z siebie współdziałać w dziele zbawienia. Z takiego właśnie ujęcia grzechu pierworodnego wynika teza o całkowitym prymacie Boga w dziele zbawienia, która nawiązuje do teologii św. Pawła i koncepcji łaski św. Augustyna. Usprawiedliwienie chrześcijanina dokonuje się wyłącznie przez samą wiarę w zbawczy charakter śmierci Chrystusa, który wiarę otrzymał w darze łaski na chrzcie. Zbawienie to dar, a nie zasługa człowieka. Protestantyzm nie odrzuca dobrych uczynków. Uznaje je za zewnętrzne znaki wewnętrznej wiary. Wierzący człowiek jest zarówno

⁵ M. UGLORZ, *Pobożność chrześcijańska według pisma Lutra „O wolności chrześcijanina”*, w: TENŻE (red.), *Teologia wiary. Teologia ks. Marcina Lutra i Ksiąg wyznaniowych Kościoła luterańskiego*, Białsko-Biała 2007, s. 203–209.

⁶ *Tamże*.

⁷ K. KARSKI, *Teologia protestancka XX wieku*, Warszawa 1970; J. MISIUREK, *Protestancka duchowość*, w: M. CHMIELEWSKI (red.), *Leksykon duchowości*, Lublin 2002, s. 718–719.

usprawiedliwiony, jak i grzeszny — poddany Prawu, nie jest w stanie sam z siebie bez łaski Boga wypełnić jego wymagań.

W Kościołach wyrosłych z reformacji praktykuje się dwa sakramenty: chrzest i Wieczerzę Pańską, których różne rozumienie stało się podstawową przyczyną różnicowania się protestantyzmu. Chrzest traktowany jest jako zewnętrzny znak zawarcia przymierza z Bogiem.

1. Chrzest w liturgii protestantyzmu

Sakrament chrztu świętego jest zazwyczaj sprawowany w czasie nabożeństwa niedzielnego lub świątecznego. Szczególnie powinien być sprawowany w Święto Wielkanocy i w niedzielę *Quasimodogeniti*.

Prawo usługiwania sakramentem chrztu mają osoby upoważnione przez wspólnotę do wykonywania sakramentów, zazwyczaj ordynowani duchowni.

Chrztu dokonuje się, wzywając Boga w Trójcy Jedynej i polewając chrzczonego wodą. Praktykuje się zasadniczo chrzest dzieci, chociaż w czasach współczesnych, zwłaszcza w krajach zachodnich, upowszechnia się praktyka przyjmowania tego sakramentu w wieku dorosłym. Obowiązuje jedynie zasada, że chrzest jest czynnością niepowtarzalną, chrzcząc dzieci czyni się to z założeniem, że po ochrzczeniu będą wdrażane w naukę wiary chrześcijańskiej. Zawsze jest słowo Boże podczas udzielania sakramentu chrztu. Nie ma liturgii bez kazania. W przypadkach nagłych może go udzielić każdy chrześcijanin⁸. Zasadniczo chrzest odbywa się w zborze, z udziałem wspólnoty, rodziców i chrzestnych. Chodzi o to, by zgromadzona wspólnota mogła przypomnieć sobie swój własny chrzest oraz powitać nowo ochrzczonych w swoim gronie, czyniąc się zarazem odpowiedzialną za ich wychowanie w chrześcijańskiej wierze.

Dokument z Akry (1974) i dokument z Limy (1982) wskazują na pięć istotnych czynności składających się na liturgię chrztu: (1) wezwanie Ducha Świętego; (2) wyrzeczenie się zła; (3) wyrażenie wiary w Chrystusa i Trójcę Świętą; (4) ryt wody; (5) oświadczenie, iż ochrzczeni otrzymali nową tożsamość bycia synami i córkami Boga oraz świadkami Ewangelii⁹. Wysoka ranga chrztu winna znaleźć potwierdzenie w uroczystej celebracji podczas nabożeństwa zborowego; Kościoły winny wymieniać między sobą liturgie chrzcielne i wzorce okolicznościowych kazań¹⁰.

⁸ K. KARSKI, *Symbolika*, Warszawa 1984, s. 135–136.

⁹ HANC, *Ekumeniczny wymiar sakramentów chrześcijańskiej inicjacji w świetle międzywyznaniowych dialogów doktrynalnych. Studium ekumeniczne*, Warszawa 2003, s. 440–441.

¹⁰ *Teksty IV Zgromadzenia Ogólnego Leuenberskiej Wspólnoty Kościołów: Doktryna i praktyka Chrztu*, Wiedeń 3–10 maja 1994 r., tł. K. Karski, IV, nr 2: *Porządek uroczystości chrzcielnej*.

Reformacja przyjęła, jako zgodne ze słowem Bożym, trzy starochrześcijańskie symbole wiary, a mianowicie: *Wyznanie Apostolskie*, *Nicejsko-konstantynopolitańskie* i *Atanazjańskie*. *Nicejsko-konstantynopolitańskie* stosowane jest w nabożeństwie głównym sprawowanym zwykle w niedziele, w których wyznaje wiarę w „jeden chrzest na odpuszczenie grzechów” — są one anamnezą chrzcielną niedzieli.

2. Chrzcielny dar Ducha Świętego dla Kościoła

Chrzest jest przede wszystkim dziełem Ducha Świętego. Duch Święty przynosi Chrystusa do ludzi i odwrotnie — przynosi człowieka do Chrystusa. Duch Święty obdarza w Chrcie zbawieniem dokonany przez Chrystusa. Duch Święty jest Bogiem i chrzest jest zależny od Boga. Chrzest według Lutra jest dziełem i obecnością Ducha Świętego, a zarazem Trójjedynego Boga. Cała Trójca jest obecna w chrzcie. Dzieło Ducha Świętego dokonuje się wciąż dalej przez całe życie chrześcijanina¹¹ W mocy Ducha Świętego ma wyrosnąć manifestujące się widzialnie¹² naśladowanie w świadectwie i służbie. W chrzcie człowiek z Chrystusem umiera i powstaje do nowego życia, które może rozwijać się dzięki działaniu Ducha Świętego.

3. Chrzest uczestnictwem w misterium paschalnym Chrystusa

Według luteran symbolem chrztu jest woda, zawierająca w sobie znaczenie, iż w tym sakramencie „topimy”, czyli unicestwiamy, naszą skażoną przez grzech istotę, a jednocześnie „wynurza się”, czyli powstaje do życia nowy człowiek. Zgodnie ze słowami św. Pawła (Ga 3,27; Rz 6,4), „chrzest jest pogrzebem starego człowieka i zmartwychwstaniem nowego; chrztu dokonuje się w związku ze śmiercią Chrystusa, ponieważ w Chrystusie ukrzyżowanym umarła grzeszna ludzkość, a zmartwychwstanie Zbawiciela jest początkiem ludzkości nowej”¹³. Zgodnie z Rz 6,3-5, chrzest święty jest zanurzeniem w śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa.

Max Thurian zauważa, że przez chrzest Bóg zapewnia każdemu człowiekowi całkowite przebaczenie, które Chrystus wyjednał dla niego przez swoją zbawczą śmierć. Chrzest zanurzając we wspólnotę z Chrystusem, oczyszcza od wszelkiego grzechu. W chrzcie grzeszny człowiek, odłączony od Boga, wraz z Chrystusem przechodzi przez śmierć i przez duchowy pogrzeb, ażeby zmartwychwstać do nowego życia i przyjąć Ducha Świętego, który to życie uświęca. Człowiek ochrzczony,

¹¹ KWKL, s. 49A; A. JAGUCKI, *Chrzest i nowe narodzenie w teologii ks. dr. Marcina Lutra*, w: *Kalendarz Ewangelicki 1984*, Warszawa 1983.

¹² *Teksty IV Zgromadzenia Ogólnego*, III, nr 4.

¹³ T. WOJAK, *Kim jesteśmy*, Warszawa 1969, s. 40–41.

zjednoczony ściśle z Chrystusem, zostaje jak gdyby pogrzebany, ażeby zmarła w nim moc grzechu oraz żeby powrócił do życia, które stwarza w nim moc zmartwychwstania Syna Bożego. Chrzest jest przeto oczyszczeniem, ale równocześnie także oświeceniem i uświęceniem¹⁴.

Jan Kalwin wskazuje na oczyszczającą moc chrztu, która nie jest przymiotem chrzcielnej wody, lecz Chrystusowej krwi oraz wiary w odpuszczenie grzechów. Mówiąc natomiast w wszczępieniu w Chrystusa, ma na uwadze treściowy element wszczępienia w paschalne misterium. W jego ujęciu, zgodnie z treścią Listu do Rzymian (6,3-4), sakrament ten zanurza nas w Chrystusa, w Jego śmierć, dzięki czemu możemy, na wzór Chrystusa, wkroczyć w nowe życie. Kolejną funkcją chrztu jest, jego zdaniem, odrodzenie człowieka do nowego życia, będące działaniem Ducha Świętego. Chrzest bowiem zanurza nas w śmierć Chrystusa, daje nam rzeczywiście w niej udział, a równocześnie jednając nas z sobą, pozwala uczestniczyć we wszystkich Jego dobrach¹⁵.

Według tradycji luterańskiej, życie każdego chrześcijanina jest walką starego i nowego człowieka. Początkiem zaś tej walki jest chrzest, który Bóg ustanowił jako fundament nowego życia. Stąd też chrzest jest więzią, która ma utrzymywać chrześcijanina przez całe życie w posłuszeństwie Bogu¹⁶.

4. Chrzest jest wezwaniem do życia nim na co dzień

W duchowości protestantów chrzest powinien się w całym życiu duchowym odnawiać przez codzienny żal za grzechy i pokutę, aby w ten sposób nasza stara istota była niejako codziennie „topiona” w wodzie chrztu, unicestwiana, by mógł z nas wyłaniać się obraz nowego człowieka na podobieństwo naszego Pana i Zbawiciela (Rz 6,4; 20,22; Ga 3,27)¹⁷.

Luter wyjaśnia: „Każdy chrześcijanin ma wiele do uczenia się o chrzcie i szkolenia się w nim przez całe życie; ma bowiem stale dość trudu, aby mocno wierzyć w to, co chrzest przyrzeka i daje”¹⁸. Chrzest jest jednorazowym aktem łaski, a jednocześnie jest stałą obietnicą, do której chrześcijanin wraca w wierze przez całe życie. Boże postanowienie łaski jest podstawą naszej wiary, i gdzie ona jest, tam wypełnia

¹⁴ M. THURIAN, *Gemeinsam Glauben, Gemeinsam Handeln*, München 1967, s. 89–93; W. HANC, *Ekumeniczny wymiar sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, Włocławek 2003, s. 238.

¹⁵ P. JASKÓŁA, *Panem jest Duch. Zasadnicze kierunki reformowanej pneumatologii*, Opole 2000, s. 66–67; K. KARSKI, *Symbolika. Zarys wiedzy i Kościołach i wspólnotach chrześcijańskich*, Warszawa 1994, s. 158–159.

¹⁶ WOJAK, *dz. cyt.*, s. 42.

¹⁷ *Porównanie wyznań rzymsko-katolickiego, ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego*, Warszawa 2002², s. 94.

¹⁸ KSKL, s. 118.

się obietnica chrztu. Luter w trudnych okolicznościach swego życia wołał: „Jestem ochrzczony. Bóg jest ze mną”. Chrzest ma być więc i dla nas źródłem radości, pokoju, zaufania Bogu.

M. Luter zachęcał wiernych do życia opartego na chrzcie („chrzest codzienny”)¹⁹:

Chrześcijańskie życie nie jest niczym innym, jak codziennym chrztem raz rozpoczętym i ciągle trwającym. Trzeba to bowiem czynić ustawicznie: zawsze wymiatać to, co należy do starego Adama, aby mogło powstawać to, co należy do nowego. Lecz cóż to jest stary człowiek? Jest to człowiek, który nam jest przyrodzony od Adama: zagniewany, nienawidzący, zazdrosny, nieczysty, chciwy, leniwy, wyniosły, niewierzący, napełniony wszystkimi przywarami i nie mający z natury nic dobrego w sobie. Skoro więc weszliśmy do Królestwa Chrystusowego, musi codziennie ubywać tamtych rzeczy, abyśmy im dłużej żyjemy, stawali się tym łagodniejsi, cierpliwi, cichsi, porzucając coraz bardziej skąpstwo, nienawiść, zazdrość, pychę, (...) stary człowiek wyżywa się w swojej naturze, jeżeli nie jest powstrzymywany i tłumiony przez moc chrztu; i odwrotnie, gdzie ludzie stali się chrześcijaninami, ubywa go codziennie, aż wreszcie zupełnie zanika (...). Gdzie jest więc wiara z jej owocami, tam nie ma tylko zwykłego symbolu, ale są skutki. Gdzie jednak nie ma wiary, tam pozostaje jedynie bezużyteczny znak²⁰.

Prawdziwie w chrzcie się zanurzyć i codziennie na nowo powstawać! Życie chrześcijanina jest ciągłą walką starego i nowego człowieka. Początkiem tego boju jest chrzest, moment, gdy Bóg założył fundament nowego życia.

O życiu codziennym ochrzczonych „przyobleczonych w Chrystusa nauczają także autorzy *Formuły zgody*²¹.

Z tego widać, jak wielką i znakomitą rzeczą jest chrzest; wyrywa nas on z gardzieli szatana, czyni nas własnością Bożą, tłumi i gładzi grzech, następnie zaś codziennie wzmacnia nowego człowieka; jest on i pozostaje skuteczny dopóty, dopóki nie przejdziemy z doczesnej nędzy do wiecznej chwały. Z tego powodu powinien każdy uważać chrzest za swoją codzienną szatę, w której powinien stale chodzić, aby zawsze żyć w wierze rodzącej owoce, tłumić starego człowieka i rósć w nowym. Jeżeli więc chcemy być chrześcijaninami, musimy rozwijać to dzieło, przez które jesteśmy chrześcijaninami. Jeżeli ktoś tego nie czyni, niech się znowu do tego zabierze. Albowiem jak Chrystus, ów tron łaski, nie odstępował od nas ani nam nie wzbrania przychodzić do siebie, chociaż grzeszymy, tak też i wszystkie skarby i dary stoją dla nas otworem. Jak więc raz w chrzcie otrzymaliśmy odpuszczenie grzechów, tak pozostaje ono naszym udziałem dopóki żyjemy, dopóki dźwigamy na barkach starego człowieka²².

Luter wyjaśniał:

Sakrament lub znak chrztu dzieje się, jak widzimy, naocznie, wnet. Lecz jego znaczenie, duchowy chrzest, utopienie grzechów trwa, jak długo żyjemy i dokonuje się dopiero w śmierci. Dlatego to całe życie jest niczym innym niż bezustannym chrztem duchowym aż do śmierci. Życie chrześcijanina jest od chrztu aż do grobu niczym innym niż początkiem błogosławionego umierania (...). Jeżeli ktoś popadł w grzech, niech mocno myśli o swoim chrzcie, jak sam Bóg z nim się związał i zobowiązał odpuścić wszystkie grze-

¹⁹ R. MIKLER, *Wyznanie o Chrzcie w Wyznaniu augsburskim i innych księgach wyznaniowych*, w: UGLORZ, *Teologia wiary*, s. 297–310.

²⁰ KWKL, s. 120.

²¹ KWKL, s. 120.

²² KWKL, s. 121.

chy, jeżeli człowiek chce przeciwko nim walczyć aż do śmierci. Wtedy serce raduje się na nowo z miłosierdzia Bożego przyrzeczonego w chrzcie²³

Chrzest jest podstawą udziału w zadaniu misyjnym Kościoła. Każdy członek Ciała Chrystusowego jest wezwany i upoważniony do poświadczania swojej wiary różnymi talentami i obdarza wieloma szczególnymi darami²⁴.

5. Chrzest a konfirmacja

Konfirmacja jako umocnienie w wierze jest świadomym potwierdzeniem przymierza zawartego z Bogiem na chrzcie. W chrzcie działał tylko Bóg, bez naszej woli, w konfirmacji i my mamy odpowiedzieć na Boże działanie. Podczas celebracji obrzędu konfirmacji (14–15 lat) potwierdzają najpierw przymierze chrztu św., a następnie wyznają wiarę w Trójjedynego Boga i składają ślubowanie dożgonnej wierności Bogu i Kościołowi przed zgromadzonym zбором. Ksiądz — zwyczajem apostołskim — modląc się o Ducha Świętego, kładzie ręce na ich głowy (Dz 8,17; 19,2.6). Konfirmacja daje prawo udziału w społeczności Komunii Świętej, prawo zostania rodzicami chrzestnymi oraz wprowadza do grona dorosłych członków zboru. Nie jest uzupełnieniem chrztu lub jego dopełnieniem, odnosi się do chrztu przyjętego w niemowlęctwie, dzięki niej człowiek ma poznać i zrozumieć to, co mu na chrzcie darowane zostało. Konfirmant przez swe wyznanie wiary oświadcza, że jest ochrzczonym, że łaska Boża i dar zbawienia są dla niego i że stał się świadomy daru chrztu²⁵.

Kościół ewangelicko-reformowany również podkreśla związek konfirmacji z chrztem. Do niej przywiązuje duże znaczenie, ponieważ wymaga się od każdego członka Kościoła, aby był chrześcijaninem z przekonania, wyznał publicznie swą wiarę i potwierdził przymierze z Bogiem zawarte przez chrzest, przez co otrzymuje prawo uczestniczenia w Wieczery Pańskiej²⁶.

6. Chrzest a Wieczera Pańska

Samo uprawnienie do przystępowania do tego sakramentu wynika z chrztu, bowiem jest on bramą do wspólnoty Kościoła, Ciała Chrystusa. On otwiera dostęp do Świętej Wieczery Pańskiej jako uroczystości tych, którzy przez wiarę i chrzest należą do Chrystusa²⁷. Sakrament Wieczery Pańskiej odnawia wspólnotę, czyli komunię z Bogiem, która została zerwana przez grzech. Komunie tę odnawia chrzest i utrzy-

²³ JAGUCKI, *art. cyt.*

²⁴ *Doktryna i praktyka Chrztu*, II, nr 2.

²⁵ *Porównanie wyznań*, s. 95–96; K. KARSKI, W. NOWAK, *Konfirmacja*, EK 9, k. 580–582.

²⁶ *Porównanie wyznań*, s. 103.

²⁷ *Doktryna i praktyka Chrztu*, III, nr 4.

muje się ją przez wiarę. Ponieważ jednak „stary człowiek”, czyli skażona grzechem istota, w chrześcijaństwie dochodzi do głosu i podważa komunię z Bogiem, sakrament Komunii świętej tę zachwianą komunię wciąż na nowo wiąże, a została ona zapoczątkowana przez słowo Boże, wiarę i sakrament chrztu. Gdy chrzest jest sprawowany w czasie nabożeństwa głównego, wtedy zgodnie z agendą liturgiczną w modlitwie eucharystycznej wspominamy jest chrzest, jako ten, który jest powołaniem chrześcijanina z ciemności do cudownej światłości Bożej; on daje udział w misterium paschalnym Chrystusa, ofiarując odpuszczenie grzechów i życie wieczne oraz zbawienie; w nim Bóg zawarł przymierze z nami²⁸.

7. Chrzest a pokuta

Chrzest, zarówno co do jego mocy, jak i znaczenia, zawiera w sobie również trzeci sakrament, który nazwano pokutą, a który właściwie nie jest niczym innym, jak chrztem. Cóż bowiem oznacza pokuta, jeśli nie poważną walkę ze starym człowiekiem i rozpoczęcie nowego życia? Stąd też, jeśli żyjesz w stanie pokuty, żyjesz w chrzcie, który nie tylko zwiastuje to nowe życie, lecz także je sprawia, zaczyna i do niego pobudza. W nim bowiem bywa dana łaska, duch i moc do tłumienia starego człowieka, aby nowy człowiek mógł powstać i być mocny. Dlatego chrzest będzie istnieć po wszystkie czasy, i choćby ktoś odpadł od niego i zgrzeszył, to jednak zawsze możemy nawrócić się do niego i opanować starego człowieka. „(...) Przeto pokuta nie jest niczym innym, jak tylko powrotem i zbliżeniem się do chrztu — w tym celu, aby do tego, co się przedtem zaczęło, od czego się odeszło, nawiązać i praktykować”²⁹. Kościoły reformowane, gdy mówią o pokucie, to mają na myśli proces odwrócenia się od grzechu i zwrócenia ku Bogu, przejścia ze stanu potępienia do stanu zbawienia³⁰. Kościół luterański stwierdza, że pokuta została złączona z chrztem i Wieczerzą Świętą jako przygotowanie do godnego spożywania Komunii św. Pokuta, będąc realizacją na co dzień chrztu, jest stałym stanem życia chrześcijańskiego, chce, aby całe życie wiernych było nieustanną pokutą³¹. Odpuszczenie grzechów stoi w ścisłym związku z pojednaniem z Bogiem. Bóg pojednanego z Nim chrześcijanina obdarza nowym życiem i zbawieniem.

8. Anamneza chrztu w roku kościelnym

Niedziela zawsze przypomina wiernym zmartwychwstanie Pana Jezusa w które włącza chrzest. Reformacja luterańska zachowała stary zwyczaj rozpoczynania mod-

²⁸ Prefacja: Chrzest Święty Modlitwy eucharystycznej.

²⁹ KSKL, s. 120.

³⁰ *Porównanie wyznań*, s. 103.

³¹ *Tamże*, s. 96.

litwy od tzw. przeżegnania się, tzn. uczynienia jednego dużego krzyża na czole i piersiach lub też trzech małych (na czole, ustach, piersiach) i wypowiedzenia przy tym słów: „W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Amen”. Słowa te mają wiernym przypominać, że jesteśmy ochrzczeni, należymy więc do Boga. Zwyczaj ten zachował się w wielu krajach także w Polsce³². Na chrzcie, zgodnie z tradycją luterańską, ksiądz kreśli znak krzyża na czole dziecka: „Przyjmij znak krzyża świętego...” Na pamiątkę chrztu świętego ochrzczony będzie czynił ten znak na swoim czole, ustach i sercu ilekroć będzie modlił się

Rok kościelny przedstawia treść historii zbawienia, rozpoczyna się w pierwszą niedzielę Adwentu, a kończy się w ostatnią niedzielę przed Adwentem, tzw. niedzielą Wieczności, i dzieli się na dwa półrocza: półrocze Pana i półrocze Kościoła. W półroczu Pana obchodzi trzy wielkie święta: Narodzenie Pańskie, Wielkanoc i Zesłanie Ducha Świętego. Za największe święto uważany jest Wielki Piątek — dzień ofiarnej śmierci Jezusa Chrystusa na nasze grzechy. W roku kościelnym poprzez pieśni, słowo Boże, kazanie wspomniany jest na tyle chrzest, na ile pojmuje się go jako „codzienną szatę”, „chrzest na co dzień”, wzywaniu do czynienia pokuty, a poszczególne dni liturgiczne jako dzień udzielania chrztu.

9. Chrzcielna pareneza w protestantyzmie

Pareneza chrzcielna w czasach apostoelskich była formą pouczenia przypominającego i pogłębiającego niektóre zasadnicze prawdy związane ze zbawczymi wydanieniami, które dokonały się podczas chrztu. Zgodnie z parenezą nowotestamentową należy skłaniać dojrzałych chrześcijan, aby wiodli życie w oparciu o swój chrzest. Św. Paweł Apostoł swoje pouczenia opiera na fakcie, że chrzest włącza misterium paschalne Chrystusa, a z tego wynika zobowiązanie moralne jak: śmierć dla grzechu (Rz 6,2; Kol 2,20; 3,5), śmierć starego człowieka (Rz 6,6; Kol 2,11-12), przyobleczenie się w Chrystusa (Ga 3,28; Kol 3,11), prowadzenie życia nowego. Wreszcie to chrzest włącza w Mistyczne Ciało Chrystusa, co zobowiązuje do jedności (1 Kor 1,10-17; 12,12-13), świętości (Rz 12,1-21; 1 Kor 6,12-20).

W duchowości protestantyzmu parenezę chrzcielną można rozumieć jako ukierunkowanie życia etycznego poszczególnych wiernych i wspólnot eklezjalnych przez rzeczywistość chrztu³³. Wittenberski reformator rozumiał chrzest jako wpisanie w Chrystusa i przyobleczenie w sprawiedliwość Chrystusową. Chrzest jakby odtwarzał tajemnicę paschalną w życiu ochrzczonego, jest bowiem wszczępieniem w śmierć i zmartwychwstanie Jezusa³⁴. Na pytanie: „Co znaczy chrzcić wodą?” Luter odpowiada:

³² Tamże, s. 65–66.

³³ R. SCHNACKENBURG, *Paränese*, LThK 8, k. 81; P. DERNOWSKI, *Modele parenezy chrzcielnej w Listach Świętego Pawła*, Lublin 2002 (mps), s. 21–38, 64.

³⁴ M. UGLORZ, *Krzyż i śmierć Jezusa Chrystusa w teologii Marcina Lutra*, w: *Teologia wiary*, s. 105.

Znaczy to, iż stary Adam w nas przez codzienny żal i pokutę ma być utopiony i umrzeć ze wszystkimi grzechami i złymi pożądlivościami, natomiast ma codziennie wylaniać się i powstawać nowy człowiek, który by w sprawiedliwości i czystości żył wiecznie z Bogiem (*Mały katechizm*, cz. IV).

To umieranie nie odbywa się bez bólu i walki. Pożytek z chrztu jest przede wszystkim pożytkiem z krzyża.

10. Chrzest fundamentem i wezwaniem do jedności

Temat chrztu pojawia się we wszystkich dialogach ekumenicznych, prowadzonych na forum międzynarodowym, także w Polsce³⁵.

Wspólnoty eklezjalne w dialogach na temat chrztu uznały, że sakrament ten przyjmuje się tylko raz, wciela w śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, obmywa z grzechu pierworodnego i wszystkich innych grzechów oraz jednoczy ochrzczonego z Chrystusem. Sakrament chrztu wprowadza przyjmującego go do wspólnoty Kościoła, jednocząc wszystkich między sobą, jest on fundamentem wszystkich Kościołów chrześcijańskich.

Zgodnie z dokumentem z Akry na temat chrztu, chrzest jest istotną więzią jedności, a zarazem zobowiązuje do przewyżczenia różnic i kroczenia ku pełnej i widzialnej jedności, posiada fundamentalne znaczenie zarówno dla życia chrześcijańskiego, jak i dla jedności Kościoła. Chrzest jest przeto dla Kościołów wezwaniem, by przewyciężyły swoje podziały i w widoczny sposób zmanifestowały swoją wspólnotę. Chrzest jest sakramentem chrześcijańskiej jedności, stanowiąc jej fundament. Chrzest, jako zbawczy sakrament ustanowiony przez Chrystusa i ważne udzielany, stanowi sakramentalny znak chrześcijańskiej jedności, poprzez który mimo wciąż istniejących podziałów na różne Kościoły i Wspólnoty, Kościół Chrystusowy ma przymiot jedności.

Wszystkie Kościoły wyznają, że istnieje tylko jeden chrzest, są więc przekonane, że w życiu danej osoby jest wydarzeniem jedynym, którego nie można powtarzać: „Ochrzczony potwierdza swój chrzest przez osobiste zaangażowanie się dla Chrystusa, bowiem jest on darem Boga i zobowiązaniem człowieka. Chrzest jest fundamentalną więzią jedności (Ef 4,3-6) i wezwaniem dla Kościołów, aby przewyciężyły swoje podziały i w widzialny sposób zmanifestowały swoją wspólnotę”³⁶.

Z chrztem w duchowości protestanckiej łączy się problem interkomunii³⁷ eucharystycznej, skoro jak twierdzą autorzy „Wspólnota eucharystyczna jest możliwa”, teza 4: Chrzest jest bramą do wspólnoty Kościoła, Ciała Chrystusa, który w Wieczerzy

³⁵ J. MAJEWSKI, *Jeden chrzest*, „Więź” (2000), nr 3, s. 12.

³⁶ *Dokument z Limy: Chrzest*, nr 6; *Doktryna i Praktyka Chrztu*, III, nr 1.

³⁷ W. HANC, *Eucharystia i interkomunia w dialogu ekumenicznym*, w: W. NOWAK (red.), *Misterium Eucharystii*, Olsztyn 2004, s. 223–248; K.H. KARSKI, *Recepcja encykliki o Eucharystii w Kościołach protestanckich*, w: *tamże*, s. 214–222.

Świętej zostaje na nowo powołany do życia. Mimo że teologia chrztu oraz wspólnotowego wymiaru Eucharystii łączy Kościoły, to jednak w świetle braku wspólnoty eucharystycznej pojawia się istotny problem, iż członkowie jednego Kościoła nie mogą być zaproszeni do Eucharystii w drugim Kościele. Fundamentalną przyczyną gorszącego braku wspólnoty są teologiczne różnice w pojmowaniu relacji między Ciałem Chrystusa a widzialną społecznością wierzących.

11. Chrzest w Duchu Świętym

Zgodnie z poglądem współczesnych teologów z kręgów charyzmatycznych, chrzest w Duchu Świętym może być udzielony chrześcijaninowi (a więc osobie już ochrzczonej w wodzie) na podstawie jego własnej modlitwy bez pośrednictwa innego człowieka lub też poprzez nałożenie rąk i modlitwę innych chrześcijan — duchownych i świeckich. Celem chrztu w Duchu Świętym jest napełnienie chrześcijanina nadnaturalną mocą Boga, potrzebną do efektywnej służby ewangelizacyjnej i kościelnej. Uważa się, że znakiem przyjęcia przez daną osobę chrztu w Duchu Świętym jest umiejętność wznoszenia modlitwy w nieznanymi językach lub prorokowania.

W 1975 r. baptyści odrzucili w całości to zielonoświątkowe doświadczenie. Od 1958 r. ruch neopentekostalny spotyka się z żywym przyjęciem w tonie tradycyjnych Kościołów protestanckich w USA. Ich członkowie uczestniczą w międzywyznaniowych spotkaniach i grupach modlitewnych. Otrzymali lub chcą otrzymać chrzest w Duchu Świętym oraz towarzyszący temu doświadczeniu dar języków. Jednocześnie uczestniczą w niedzielnych nabożeństwach swojej denominacji oraz spotykają się w tygodniu na charyzmatycznej modlitwie.

12. Zakończenie

Duchowość to osobiste życie duchowe wierzącego, który na fundamencie sakramentu chrztu wchodzi w osobową relację z Bogiem. Jest synonimem pobożności, a na gruncie chrześcijańskim może być utożsamiana ze świętością w zależności od warunków, w jakich żyją ci, którzy ją realizują. Na chrzcie świętym człowiek zostaje uzdolniony do dysponowania mocą samego Boga w codziennych wyborach życiowych. Według nauki M. Lutra, chrześcijańskie życie nie jest niczym innym, jak codziennym chrztem raz rozpoczętym i ciągle trwającym. Chrzest według Lutra jest dziełem i obecnością Ducha Świętego, a zarazem Trójjedynego Boga. Cała Trójca jest obecna w chrzcie. Dzieło Ducha Świętego dokonuje się wciąż dalej przez całe życie chrześcijanina³⁸. W mocy Ducha Świętego ma wyrosnąć manifestujące się widzialnie³⁹ naśladowanie w świadectwie i służbie.

³⁸ KSKL, s. 49A; JAGUCKI, *art. cyt.*

³⁹ *Teksty IV Zgromadzenia Ogólnego*, III, nr 4.

W protestanckich księgach wyznaniowych chrzest ukazywany jest jako ten sakrament, który przyrzeka i daje „zwycięstwo nad diabłem i śmiercią, odpuszczenie grzechów, łaskę Bożą, całego Chrystusa i Ducha Świętego z Jego darami” Przez chrzest — jak uczy *Duży katechizm* — „otrzymujemy to, czego poza tym nie może osiągnąć żadne życie ani żaden uczynek: świętość i zbawienie”. Duchowość chrzcielna zatem polega na życiu na co dzień rzeczywistością chrztu jako zapowiedzi osiągnięcia świętości i zbawienia. Duchowość chrzcielna nie ogranicza się do osobowych kontaktów z Bogiem Trójjedynym, lecz obejmuje swoim zasięgiem całą rzeczywistość, aby wszystko było w Bogu i Bóg we wszystkim.

Die Taufe in der protestantischen Spiritualität

Zusammenfassung

Die Spiritualität bedeutet das persönliche geistliche Leben eines Gläubigen, der auf der Grundlage der Taufe eine persönliche Beziehung zu Gott eingeht. Sie ist ein Synonym für die Frömmigkeit und hängt — im christlichen Kontext — mit der Heiligung zusammen, abhängig von Verhältnissen, in denen diejenigen leben, die sie verwirklichen. In der Taufe wird der Mensch befähigt, die Kraft Gottes in den täglichen Entscheidungen einzusetzen. Gemäß der Lehre von Martin Luther ist das christliche Leben nichts anderes als eine tägliche Verwirklichung der einmal begonnenen und ständig fortgesetzten Taufe. Die Taufe ist nach Luther ein Werk und die Gegenwart des Heiligen Geistes und somit des Dreifaltigen Gottes. Die Dreifaltigkeit ist in der Taufe gegenwärtig. Das Werk des Heiligen Geistes wird in einem Christen sein ganzes Leben lang fortgesetzt. In der Kraft des Heiligen Geistes soll sich im Leben eines Christen die Nachfolge Christi im Zeugnis und Dienst offenbaren.

In den protestantischen Bekenntnisschriften wird die Taufe als jenes Sakrament dargestellt, das „den Sieg über den Teufel und den Tod, die Vergebung der Sünden, die Gnade Gottes, den ganzen Christus und den Heiligen Geist samt seinen Gaben“ verspricht und verleiht. Wie der Grosse Katechismus lehrt, „empfangen wir durch die Taufe, was sonst kein Leben und kein Werk erwirken kann: Heiligkeit und Erlösung“. Die Taufspiritualität wird also im täglichen Leben gemäß der Taufe als Unterpfand des Heils und der Heiligkeit bestehen. Sie beschränkt sich nicht auf persönlichen Kontakte mit dem Dreifaltigen Gott, sondern umfasst die ganze Wirklichkeit, damit alles in Gott und Gott in allem ist.